

Locatie 'Markt 17-18',
gemeente Veghel.
Een inventariserend veldonderzoek.

STAR 176
2008

C.Y. Burnier
onder redactie van E. Jacobs

Colofon

Opdrachtgever
Moonen Projectontwikkeling bv.

Datum
april 2008

Auteur
C.Y. Burnier

Redactie
E. Jacobs

Bestandsnaam
08012.standaardrapport.definitief.wpd

Projectcode Jacobs & Burnier
08012

Projectleider en autorisatie
C.Y. Burnier

ISBN-nummer
978-90-8762-069-1

Jacobs & Burnier
archeologisch projectbureau

adres
Veemarkt 186
1019 DG Amsterdam

telefoon
020 - 4637300

fax
020 - 4637277

e-mail
info@jacobs-burnier.nl

Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau V.O.F. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave	
Administratieve gegevens	1
1. Inleiding	2
2. Onderzoeksopdracht	3
3. Bureauonderzoek	4
3.1 Werkwijze	4
3.2 Afbakening onderzoeksgebied	4
3.3 Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied	4
3.4 Landschappelijke en aardwetenschappelijke context	4
3.5 Historisch gebruik en bekende archeologische waarden	5
3.6 Verwachte archeologische waarden	7
4. Booronderzoek	8
4.1 Werkwijze	8
4.2 Resultaten	8
5. Conclusie	10
6. Advies	11
Literatuur	12
Verantwoording	13
Afbeeldingen	13
Bestanden	13

Jaren	Archeologische perioden		Geologische perioden
1500	Nieuwe tijd		H O L O C E E N
450 na Chr.	Middeleeuwen	Laat	
		Vroeg	
12 voor Chr.	Romeinse tijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
800	IJzertijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
2000	Bronstijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
5300	Neolithicum	Laat	
		Midden	
8800	Mesolithicum	Vroeg	
		Laat	
		Midden	
		Vroeg	
voor 300.000	Paleolithicum	Laat	P L E I S T O C E E N
		Midden	
		Vroeg	

Archeologische perioden en aanvang tijdvakken in jaren

Administratieve gegevens

Opdrachtgever

Moonen Projectontwikkeling b.v.
Postbus 3087
5203 DB `s-Hertogenbosch
contactpersoon
Mw. N. van Esch
Tel.: 073 - 6458700

Uitvoerder

Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau
Veemarkt 186
1019 DG Amsterdam
contactpersoon
Mw. C.Y. Burnier
Tel.: 020 - 4637300

Bevoegd gezag

Gemeente Veghel
Afd. Archeologie en Monumentenzorg
Postbus 10.001
5460 DA Veghel
contactpersoon
Dhr. A.P.M Velthausz
Tel.: 0413 - 386554

Locatie

gemeente
Veghel
plaats
Veghel
toponiem
Markt 17-18

Kaartblad

45G

Centrumcoördinaten

165688 / 403157

Archisnummers

onderzoek aanmeldingsnr.: 27189
onderzoeksnr.: 20773

J&B-projectcode

08012

1. Inleiding

In opdracht van Moonen Projectontwikkeling bv is ten behoeve van de locatie 'Markt 17-18' te Veghel, provincie Noord-Brabant in februari 2008 door Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen uitgevoerd.

Aanleiding voor het onderzoek vormde de voorgenomen ontwikkeling van de locatie, waarbij de ondergrond verstoord zal worden.

Op de erfgoedkaart van de gemeente Veghel (www.Veghel.nl) maakt het onderzoeksgebied deel uit van het historische dorps/stadsgebied van Veghel. Voor dit gebied geldt dat archeologisch (voor)onderzoek verplicht is, indien het oppervlak van de bodemverstoring als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling groter is dan 30m² (Cuijpers 2006). Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) maakt de onderzoekslocatie deel uit van een niet-gekarteerd gebied. Op basis van omringende, wel gekarteerde zones kan gesteld worden dat de onderzoekslocatie zich in het beekdal van de Aa bevindt. Hiervoor geldt in de omringende gebieden een middelhoge verwachting (Archis II, maart 2008). Aan weerszijden van het beekdal bevinden zich verder zogenoemde hoge zwarte enkeerdgronden, waar een hoge verwachting m.b.t. de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden aan is toegekend. Eenzelfde verwachtingswaarde is ook weergegeven op de Cultuurhistorische Waardenkaart, provincie Noord-Brabant.

Het laten uitvoeren van een inventariserend archeologisch (voor)onderzoek is gezien bovengenoemde verwachtingswaarde in het kader van een vrijstellingsprocedure door het bevoegd gezag verplicht gesteld.

Het voorliggende rapport beschrijft de resultaten van het in dit kader uitgevoerde inventariserende veldonderzoek middels grondboringen.

2. Onderzoeksopdracht

Op basis van het ten behoeve van het onderzoek geformuleerde Plan van Aanpak (Burnier 2008) betreft de doelstelling van het onderzoek primair het vaststellen van de opbouw van de ondergrond en het beantwoorden van de vraag of op de locatie sprake is van een intact bodemprofiel.

Deze doelstelling is gebaseerd op het feit dat volgens de bekende gegevens de locatie gelegen is in een gebied waar sprake is van het voorkomen van een esdek. Op basis van de richtlijnen van de provincie Noord-Brabant zou vanwege deze aanwezigheid inventariserend veldonderzoek op de locatie in principe in de vorm van een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd moeten worden. Feit is echter dat in het recente verleden op veel locaties bodemactiviteiten hebben plaatsgevonden, waardoor geen sprake is van een intact bodemprofiel en de kans bestaat dat ook eventueel oorspronkelijk aanwezige archeologische waarden vernietigd zijn.

In vergelijking met proefsleuvenonderzoek vormt inventariserend veldonderzoek middels grondboringen een snellere en efficiënte methode om te bepalen of op de locatie al dan niet sprake is van een intact bodemprofiel en of eventueel nog archeologische waarden aanwezig zijn.

Tevens kan het booronderzoek verdere gegevens opleveren ten behoeve van het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische waarden in de ondergrond en indien mogelijk het interpreteren van de aard, ouderdom, omvang, gaafheid en conservering ervan. Dit met betrekking tot het opstellen van een waardestelling van de locatie en het formuleren van een advies ten aanzien van eventueel vervolgonderzoek

In overeenstemming met de in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1) genoemde specificaties is het onderzoek aangemeld bij het Centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis II). Op basis van deze aanmelding zijn de resultaten van het onderzoek binnen dit systeem geregistreerd onder onderzoeksnummer 20773.

3. Bureauonderzoek

3.1 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd ten behoeve van het verkrijgen van informatie over zowel de aanwezige, als de verwachte archeologische waarden. Tevens geeft het bureauonderzoek inzicht in de geologische, geomorfologische en bodemkundige opbouw van het gebied.

Voor het uitvoeren van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de door de opdrachtgever verstrekte informatie, de erfgoedkaart van de gemeente Veghel (www.veghel.nl), de Cultuurhistorische Waardenkaart, provincie Noord-Brabant, gegevens uit Archis II en relevante literatuur. Tevens is informatie opgevraagd bij de Heemkundekring "Vehchele".

3.2 Afbakening onderzoeksgebied

Het plangebied en onderzoeksgebied betreft de locatie Markt 17-18 en bevindt zich in het centrum van Veghel (afb. 1). Het onderzoeksgebied heeft een omvang van circa 45 x 25 m, totaal circa 1100m² (afb. 2).

3.3 Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied

Op dit moment is aan de voorzijde van het perceel sprake van bebouwing in de vorm van een postkantoor, de achterzijde van het perceel is betegeld en in gebruik als parkeerterrein. Het pand Markt 18 is gedeeltelijk onderkelderd tot 3m - mv (afb. 2).

NAP-hoogte maaiveld:	tussen 9,52m + NAP en 9,60 m + NAP
Grondwaterniveau:	bebouwd, vermoedelijk III

Ten behoeve van de nieuwbouw zal het postkantoor gesloopt worden. De voorgenomen ontwikkeling omvat de aanleg van een appartementencomplex met op de begane grond een commerciële ruimte en een parkeerkelder en zal het hele perceel beslaan. De hele nieuwbouw zal tot een diepte van circa 3 m - mv onderkelderd worden (informatie opdrachtgever).

3.4 Landschappelijke en aardwetenschappelijke context

De onderzoekslocatie ligt in het Limburgs-Brabants dekzandgebied en het gebied waarop Veghel is gelegen, kan worden aangemerkt als deel van de Grote Slenk. Hier is het dekzandpakket vaak meer dan 15 m dik, soms zelfs meer dan 45 m; de oudere afzettingen zijn als gevolg van tektonische bodemdaling tot grote diepte weggezakt (Berendsen 2000). Dit dekzandgebied wordt doorsneden door de waterloop van de 'Aa'.

Zowel de dekzandafzettingen als de beekdalen zijn voornamelijk gevormd in de laatste ijstijd. In deze laatste ijstijd, het Weichselien, bereikte het landijs Nederland niet. Wel heerste er een koud en droog klimaat, waardoor er nagenoeg geen vegetatie aanwezig was en er sprake was van een poolwoestijn. Als gevolg hiervan trad op grote schaal verstuiving op. Hierdoor werden grote hoeveelheden zand verplaatst die de oudere (rivier)afzettingen afdekken en het oorspronkelijke reliëf maskeren. Dit dekzand bedekt als een 'deken' de oudere afzettingen en vormt de bovenkant van de pleistocene afzettingen. De dekzandruggen hebben een zuidwest-noordoost oriëntering. Het dekzandpakket beslaat een groot gedeelte van Noord-Brabant en vormt de basis van het huidige landschap. De dikte van het dekzand kan sterk variëren waardoor grote reliëfverschillen optreden.

In het onderzoeksgebied zijn zogenaamde oude dekzanden aanwezig. Ze bestaan uit gelaagd, lemig fijn zand en dateren uit de late fase van het Weichselien. Met name in de lager gelegen terreindelen en beekdalen is het oude dekzand veelal verspoeld door latere erosie. Volgens de lithostratigrafische indeling van De Mulder et al. (2003) behoren de afzettingen tot de Formatie van Boxtel.

In het Holoceen vonden er geen belangrijke natuurlijke wijzigingen van het laat-glaciale reliëf meer plaats. Onder invloed van een sterke temperatuurstijging nam de vegetatie toe en bleven erosie- en sedimentatieprocessen dan ook voornamelijk beperkt tot de actieve beekdalen. Hun drainage systeem van ondiepe, verwilderde geulen veranderde in een systeem van enkelvoudige, meanderende lopen. In de dalen werd op beperkte schaal veen, klei en zand afgezet, flanken van beekdalen zijn plaatselijk geërodeerd.

Op de Peelhorst liggen direct onder het oppervlakte slecht doorlatende lagen. Dat heeft tot gevolg dat het neerslagwater afvloeit naar de Grote Slenk, waarbinnen Veghel gelegen is. Dit wordt verwerkt door de waterloop van de Aa, de afwateringsbeek van de midden-Brabantse dekzandrug. De Aa doorsnijdt het dekzand en is verantwoordelijk voor de beekdalbodems, die zich langs de waterloop uitstrekken (Waagen 2004).

Vanwege de gunstige waterhuishouding werden de middelhoge zandgronden het eerst door de mens ten behoeve van landbouw in gebruik genomen; de hogere gronden waren te droog, de lagere te nat. Om met succes landbouw te kunnen uitoefenen, moesten de mineraalarme dekzandgronden worden bemest. Dit gebeurde reeds vanaf de IJzertijd, maar vooral sinds de Middeleeuwen met behulp van schapenmest. De heidevelden vormden in dit landschapstelsel een gemeenschappelijk terrein. Ze lagen op de hogere gronden en werden gebruikt om de schapen te weiden. 's Avonds werden de schapen teruggedreven naar de boerderij, waar de mest werd verzameld in potstallen. Op de stalvloer werd een laag bosstrooisel, grasplaggen of heideplaggen gelegd, waarop de uitwerpselen werden opgevangen. In het voorjaar werd de inhoud van de potstallen over de landbouwpercelen op de es uitgereden. Door deze bemesting van de middelhoge zandgronden werden de akkers in de loop van de eeuwen 80 - 100 cm opgehoogd. Volgens de bodemclassificatie behoren deze oude landbouwgronden tot de zogenoemde 'enkeerdgronden'. Ze worden gekenmerkt door een dikke humeuze bovengrond en worden ook wel aangeduid met de term 'es', 'esdek' of 'escomplex'. Ze zijn voornamelijk te vinden rond de oude bewoningskernen (Berendsen 2000). Dergelijke enkeerdgronden bevinden zich langs het beekdal van de Aa.

Op de bodemkaart (Archis II) is het onderzoeksgebied niet gekarteerd, maar vanwege de ligging in het beekdal van de Aa maakt de onderzoekslocatie deel uit van een gebied lage enkeerdgronden, bestaande uit lemig fijn zand (EZg23).

3.5 Historisch gebruik en bekende archeologische waarden

Historisch gebruik

In het verleden werden met name de hogere en drogere delen van het landschap langs de rivier de Aa uitgekozen voor bewoning. Op basis van de aangetroffen vindplaatsen kan gesteld worden dat deze gebieden al vanaf het Paleolithicum bewoond zijn (Waagen 2004). Het beeld van de bewoning in de periode van de Prehistorie tot en met de Vroege Middeleeuwen is evenwel fragmentarisch, o.a. als gevolg van het feit dat de bewoningssporen uit deze perioden vaak verborgen liggen onder het in de Late Middeleeuwen aangebrachte esdek.

Wanneer de kern van het huidige Veghel is gevormd, is onbekend. De oudste vermelding dateert uit 1225 AD en betreft de vermelding 'Vehchele'. De plaatsnaam gaat, wat het laatste deel betreft vermoedelijk terug op 'lo' wat bos betekent en hier misschien poel. Het eerste deel is mogelijk te verbinden met het Zuid-Nederlandse 'vigge', dat jong varken betekent. (www.wikipedia.nl)

Met de verkoop van het graafschap Rode door de Graaf van Gelre aan de hertog van Brabant kwam Veghel in de 13de eeuw bij het hertogdom Brabant als onderdeel van de Meierij van 's-Hertogenbosch.

Sinds 1310 is Veghel officieel een gemeente, wanneer Hertog Jan II van Brabant haar parochianen het recht geeft tot hergebruik van de gemeentegronden. De vruchtgebruikers van de gemeente zijn de heren van Erp, die wonen op kasteel Frisselstein te Veghel. Eind 16de eeuw gaat het slecht met de Meierij. Tijdens de Gelderse oorlogen wordt de Meierij geplunderd door de Gelderse hoofdman Maarten van Rossum.

Ook in de Tachtigjarige oorlog had Veghel, net als de omringende plaatsen, te lijden onder oorlogsgeweld. In 1583 werd het dorp door de Staatse troepen platgebrand en verwoest. Ook in 1587 vielen deze troepen onder de graaf van Hogenlohe het dorp binnen op hun doortocht van Erp naar Schijndel. Het kasteel Frisselstein werd dat jaar gebrandschat.

De aanleg van de Zuid-Willemsvaart leidt er in de loop van de tweede helft van de 19de eeuw toe dat Veghel zich van een agrarisch dorp tot een industrieplaats ontwikkelde.

De in dit rapport besproken onderzoekslocatie valt buiten het historische dorpskern, maar behoort wel tot het historische stads/dorpsgebied van Veghel.

Op de kadastrale minuut van 1811 - 1832 (Veghel, Noord-Brabant, sectie G, blad 1) staat op de onderzoekslocatie bebouwing afgebeeld (www.watwaswaar.nl). De Grote Historische Atlas, die de situatie omstreeks 1905 weergeeft, geeft eenzelfde beeld.

Bekende archeologische waarden

Voor de onderzoekslocatie zelf staan binnen Archis II (maart 2008) geen archeologische waarden geregistreerd. Wel worden binnen een straal van circa 1 km rond de locatie enkele archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen en onderzoeken (afb. 4).

In het onderstaande worden deze kort besproken. De nummers tussen haakjes refereren daarbij naar de codes waaronder de gegevens in Archis II geregistreerd staan.

Zo staat voor een terrein op circa 200 m ten noordoosten van de onderzoekslocatie een veldkartering/booronderzoek aangemeld (aanmeldingsnr. 14020 / onderzoeksnr. 11917), waarbij op basis van de daarbij verkregen gegevens vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven en een begeleiding wordt aanbevolen. Van dit vervolgonderzoek (aanmeldingsnr. 16370) zijn nog geen resultaten bekend.

Iets ten zuidoosten van bovengenoemde locatie is verder een waterput van 'ruim voor 1900' aangetroffen (waarnemingsnr. 402420 / vondstmeldingsnr. 400840).

Voor een terrein circa 400 m ten oosten van de onderzoekslocatie is op basis van een bureauonderzoek (aanmeldingsnr. 17825/ onderzoeksnr. 14633) vervolgonderzoek aanbevolen. Dit vanwege het feit dat aangenomen mag worden dat sprake is van een ongestoord bodemprofiel. De resultaten van een binnen dit gebied aangemeld onderzoek door middel van proefsleuven (aanmeldingsnr. 26757) zijn echter nog onbekend.

De resultaten van een booronderzoek (aanmeldingsnr. 7978 / onderzoeksnr. 3676) op een terrein, circa 400 m ten westen van de onderzoekslocatie, gaven aanleiding om voor een deel van de locatie een archeologische begeleiding te adviseren, hiervoor worden geen argumenten genoemd.

Iets ten zuiden van dit terrein zijn ook nederzettingsresten en materiaal uit het Paleolithicum-Neolithicum en uit de IJzertijd-Romeinse tijd aangetroffen (waarnemingsnr. 39222).

Voor twee terreinen, op circa 400 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie, zijn bureauonderzoeken uitgevoerd. Op basis hiervan is, op basis van de verwachting dat zich hier IJzertijdsporen zouden kunnen bevinden, voor één locatie (aanmeldingsnr. 15973 / onderzoeksnr. 13872) een booronderzoek aanbevolen. Voor de andere locatie is de verwachting laag (aanmeldingsnr. 9387 / onderzoeksnr. 5037) en wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Circa 150 m ten westen van de onderzoekslocatie bevindt zich verder een terrein, waar een booronderzoek (aanmeldingsnr. 3788 / onderzoeksnr. 763) is uitgevoerd. Hierbij zijn een grachtvulling en laat-middeleeuws materiaal aangeboord (waarnemingsnr. 49313 / vondstmeldingsnr. 139419). Mogelijk betreft het de locatie van het 14de eeuwse kasteel Frisselstein. Iets ten oosten van dit terrein zijn ook resten van de aanleg van het kasteel

Frisselstein aanwezig (waarnemingsnr. 36717). Op basis van de resultaten is vervolgonderzoek aanbevolen.

Onlangs heeft de heemkundige Vereniging Vechele ook een studie gedaan naar de exacte ligging van Kasteel Frisselstein. Op basis hiervan ligt het kasteel zelf onder de gebouwen van de KPN, ten oosten hiervan bevond zich de tuinaanleg van het kasteel. Deze werd aan de oostelijke zijde begrensd door een aftakking van de Aa (Erp 2008).

Op basis hiervan bestaat de mogelijkheid dat op de onderzoekslocatie resten aanwezig zijn van de tuinaanleg en de aftakking van de Aa.

Circa 150 m ten westen van de onderzoekslocatie bevindt zich een zone waarvoor een grootschalig bureauonderzoek (aanmeldingsnr. 17823/ onderzoeksnr. 15463) en twee booronderzoeken (aanmeldingsnrs. 22512 en 18349) zijn uitgevoerd. Dit onderzoeksgebied volgt de loop van de rivier de Aa en maakt deel uit van het 'Masterplan Veghel en de Brabantse Aa'. De resultaten van deze onderzoeken zijn nog niet in Archis opgenomen. Binnen dit gebied zijn verder losse vondsten aangetroffen, die uit de periode van de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen dateren (waarnemingsnrs. 14736, 21614 en 43745).

Op circa 350 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie zijn binnen Archis II twee waarneming geregistreerd, waarvan één de vondst van munten vermeldt en de andere de aanwezigheid van een grafheuvel. Vanwege de ouderdom van deze meldingen, eerste helft 19de eeuw, kan evenwel getwijfeld worden aan de juistheid ervan (waarnemingsnr. 36062 36063).

3.6 Verwachte archeologische waarden

Op basis van het feit dat de locatie gelegen is in het beekdal van de Aa, waarvoor een middelhoge archeologische verwachting geldt, kan gesteld worden dat de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden op de onderzoekslocatie in principe ook middelhoog is.

Dit op basis van het feit dat in het Midden- en laat Paleolithicum jagers-verzamelaars hun verblijfplaats met name aanlegden op de overgang van 'nat' naar 'droog' dus in de beekdalen. Vanwege de vele laat- en postmiddeleeuwse activiteiten binnen het gebied moet echter gevreesd worden dat de eventueel aanwezige sporen uit het Midden- en laat Paleolithicum vernietigd zijn.

De laat-prehistorische t/m vroeg-middeleeuwse landbouwers legden hun akkers daarentegen voornamelijk aan op de hogere delen van het dekzandlandschap en woonden in de iets lager gelegen delen van het landschap. Pas in de loop van de Late Middeleeuwen nam men ook de lagere delen, zoals het stroomdal, in gebruik.

Op basis van de in de omgeving van de onderzoekslocatie uitgevoerde onderzoeken moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid tot het aantreffen van bewoningssporen uit de Prehistorie, Romeinse tijd en/of Vroege Middeleeuwen. Gezien de ligging binnen de bebouwde kern van Veghel en in de directe nabijheid van kasteel Frisselstein lijkt echter het aantreffen van bewoningssporen uit de (Late-)Middeleeuwen en of Nieuwe Tijd het meest waarschijnlijk.

4. Booronderzoek

Conform het Plan van Aanpak (PvA, Burnier 2008) is in februari 2008 een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen verricht.

4.1 Werkwijze

Tijdens het booronderzoek zijn door een veldteam, bestaand uit mw. C.Y. Burnier en J. van Roemburg, handmatig vijf grondboringen uitgevoerd (afb. 2).

Doel van het onderzoek betreft primair het vaststellen van de opbouw van de ondergrond en het beantwoorden van de vraag of op de locatie sprake is van een intact bodemprofiel. Booronderzoek vormt hiervoor een geschikte en efficiënte methode.

De boringen zijn, in overeenstemming met het PvA (Burnier 2008), met behulp van een megaboor met een diameter van 0,15 m doorgezet tot een maximale diepte van 2,25 m - mv. Eén van de boringen (2a) kon slechts tot een diepte van 0,5 m - mv gezet worden vanwege de aanwezigheid van ondoordringbaar materiaal. Hiervoor in de plaats is boring 2b gezet.

De boorkernen zijn voor zover noodzakelijk gezeefd op een 4 mm zeef of anders verbrokken en met het blote oog geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals houtskool, (verbrand) bot, aardewerk, vuursteen e.d.

De X- en Y-waarden van de boorlocaties zijn ingemeten met behulp van een meetlint en gekoppeld aan de op de locatie aanwezige bebouwing.

De Z-waarde is bepaald door middel van een waterpasinstrument. Hierbij is gebruik gemaakt van een nabij gelegen NAP-bout aan het op één van de steunberen van de Rooms Katholieke Kerk. Deze bout, met peilmerk 045G0273 heeft een hoogte van 9,665 m + NAP en is op 29-09-2002 voor het laatst gecontroleerd.

Uit de verkregen hoogtematen en veldwaarnemingen blijkt dat de maaiveldhoogte tussen de 9,52 m + NAP en 9,60 m + NAP varieert. Deze variatie in hoogte hangt samen met de huidige inrichting en gebruik van de locatie en is niet gerelateerd aan de geologische opbouw.

Bij het digitaliseren van de veldgegevens is gebruik gemaakt van het programma AutoCad 2000. De resultaten van de boringen zijn vastgelegd in een digitaal bestand (Quatro-pro 9, uitwisselbaar met Excel).

4.2 Resultaten

4.2.1 *Geologie*

Aan de hand van de boorresultaten kan een ideaalprofiel samengesteld worden, waarbinnen drie eenheden onderscheiden kunnen worden. Deze worden in het onderstaande van oud naar jong besproken (afb. 5).

Eenheid 1 betreft de onderste eenheid en bestaat uit geel tot lichtbruin en roodbruin, licht siltig zand met veel roestvlekken. Bij boring 4 bevinden zich aan de onderzijde van de boring humeuze laagjes en brokken in het pakket, evenals bij boring 3, waar het onderste aangeboorde niveau uit leem bestaat.

De top van de eenheid varieert van 7,47 m + NAP bij boring 1 tot 8,57 m + NAP bij boring 2b. Dit betreft echter niet de oorspronkelijke hoogte van de top (B-horizont). Deze is als gevolg van latere bodembewerking opgenomen in de bovengelegen eenheid 2, het esdek (zie onder). In het pakket zijn ook geen archeologische indicatoren aangetroffen of aanwijzingen voor de aanwezigheid van een 'begraven bodem' aan de top van het dekzand.

Op basis van de zandige opbouw van eenheid 1 en de ligging van de onderzoekslocatie in het zuidelijk zandgebied wordt deze als dekzand geïnterpreteerd.

Volgens de lithostratigrafische indeling van De Mulder et al. (2003) behoort het materiaal tot de Formatie van Boxtel. De aanwezigheid van de roestvlekken en humeuze lagen kan mogelijk verklaard worden op basis van het feit dat de onderzoeklocatie gelegen is in het beekdal van de Aa.

Eenheid 2, die eenheid 1 afdekt, betreft een 0,65 m (boring 2b) tot 1,71 m (boring 1) dik pakket bruin tot donkergrijs, licht humeus zand met lichte zand- en roestvlekken. De top van het pakket varieert van 9,18 m + NAP bij boring 1 tot 9,35 + NAP bij boring 4. In het pakket zijn fragmenten baksteen, mortel, bot, houtskool en bij de boringen 2b en 3 ook fragmenten aardewerk, glas en metaal aangetroffen (vnr. 08012.1, 08012.2, 08012.3 en 08012.4).

Op basis van de ligging op eenheid 1, de samenstelling van het pakket en de aanwezigheid van fragmenten baksteen, mortel, houtskool en het vondstmateriaal kan deze eenheid als lage enkeerd grond of esdek geïnterpreteerd worden. De dikte van het pakket bij boring 1 kan mogelijk verklaard worden op basis van de aanwezigheid van een archeologisch spoor.

Eenheid 3, die eenheid 2 afdekt, bestaat uit verrommeld geel en donkerbruin, sterk humeus zand met roestvlekken en fragmenten baksteen. Op basis van de samenstelling kan dit pakket geïnterpreteerd kan worden als in recente tijden opgebrachte grond, incl. de huidige bouwvoor.

4.2.2 *Archeologie*

In eenheid 1, het dekzand zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen of aanwijzingen voor de aanwezigheid van een 'begraven bodem' aan de top van het dekzand. Niettemin kan op basis hiervan de aanwezigheid van archeologische waarden niet uitgesloten worden. Dit vanwege het feit dat een eventuele bodem of tredlaag als gevolg van latere bodembewerking opgenomen kan zijn in de bovengelegen grondlagen en als zodanig dus niet meer 'zichtbaar' is in de boringen. De vanuit de bodem of tredlagen ingegraven sporen kunnen echter nog wel (gedeeltelijk) aanwezig zijn. Dit geldt zeker voor dieper ingegraven sporen, zoals paalgaten, waterputten e.d. Dergelijke sporen worden evenwel bij een booronderzoek makkelijk gemist. Gezien het feit dat het booronderzoek heeft aangetoond dat ter plaatse geen sprake is van een ongestoorde bodemopbouw en het dekzand in ieder geval tot in de B-horizont is verstoord, mag ervan uitgegaan worden dat indien archeologische waarden aan de top van het dekzand aanwezig zijn, het alleen om de restanten van dieper ingegraven sporen zal gaan.

In eenheid 2, een esdek, zijn fragmenten houtskool, baksteen, mortel, glas en aardewerk aangeboord. Het gaat daarbij om een fragment roodbakkend aardewerk met loodglazuur (vnr. 08012.1), een ijzeren spijker en een fragment roodbakkend aardewerk met loodglazuur (vnr. 08012.2), een randfragment van roodbakkend aardewerk met loodglazuur en een fragment glas (vnr. 08012.3) en een fragment bouwmetaal (vnr. 08012.4). Het aardewerk kan op basis van de grootte en uitvoering niet nader gedateerd worden dan Nieuwe Tijd. Het fragment glas moet gezien zijn uitvoering als recent beschouwd worden en is mogelijk vanuit het bovenliggende pakket in eenheid 2 terecht gekomen. Vanwege de inbedding van de vondsten in een esdek, wat bestaat uit opgebrachte mest en grond, hoeven de aardewerkfragmenten niet direct op bewoning ter plaatse te wijzen. De mogelijkheid bestaat namelijk dat zij van elders zijn meegevoerd met het bemestingsmateriaal.

5. Conclusie

Het onderzoeksgebied is gelegen in het beekdal van de Aa, op basis waarvan rekening gehouden moet worden met de mogelijke aanwezigheid van bewoningssporen uit de Prehistorie, Romeinse tijd en/of Vroege Middeleeuwen. Gezien de ligging van de locatie binnen de bebouwde kern van Veghel is de eventuele aanwezigheid van bewoningssporen uit de (Late-)Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd echter het meest waarschijnlijk.

Tijdens het booronderzoek kon vastgesteld worden dat, in overeenstemming met de bekende gegevens, op de locatie sprake is van een pakket dekzand, eenheid 1. De top hiervan varieert van 7,47 m + NAP tot 8,57 m + NAP. Dit betreft echter niet de oorspronkelijke hoogte van de top, aangezien deze als gevolg van latere bodembewerking opgenomen is in de bovengelegen lagen, dat wo; zeggen dat de B-horizont is op genomen in het bovenliggende plaggendek.

In of aan de top van het dekzand zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen of aanwijzingen voor de aanwezigheid van een 'begraven bodem'. Niettemin kan de aanwezigheid van archeologische waarden niet uitgesloten worden. Dit vanwege het feit dat een eventuele bodem of tredlaag als gevolg van latere bodembewerking opgenomen kan zijn in de bovengelegen grondlagen en als zodanig dus niet meer 'zichtbaar' is in de boringen. De vanuit de bodem of tredlagen ingegraven sporen kunnen echter nog wel (gedeeltelijk) aanwezig zijn. Dit geldt zeker voor dieper ingegraven sporen, zoals paalgaten, waterputten e.d. Gezien het feit dat het booronderzoek heeft aangetoond dat ter plaatse geen sprake is van een ongestoorde bodemopbouw en het dekzand in ieder geval tot in de B-horizont is verstoord, mag ervan uitgegaan worden dat indien archeologische waarden aan de top van het dekzand aanwezig zijn, het alleen om de restanten van dieper ingegraven sporen zal gaan.

Bovenop het dekzand bevindt zich een 0,65 m tot 1,71 m dik pakket humeus zand dat op basis van de samenstelling en de aanwezigheid van fragmenten aardewerk, houtskool, baksteen en mortel geïnterpreteerd kan worden als een esdek. Op basis van de datering van het in het pakket aangetroffen aardewerk kan de vorming en het gebruik van het esdek in ieder geval in de Nieuwe tijd gedateerd worden.

Samenvattend kan gesteld worden dat op de locatie sprake is van een esdek, waarvan de aanleg en vorming in ieder geval uit de Nieuwe tijd dateert. In samenhang met historisch kaartmateriaal moet daarom op de locatie rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden uit de Nieuwe tijd.

Bij de vorming van het esdek is de top van het dekzand beschadigd. Als gevolg hiervan kan niet vastgesteld worden of oorspronkelijk sprake was van de aanwezigheid van een zogenoemde 'begraven bodem' en eventueel bijbehorende bewoningssporen. Aan- of afwezigheid van archeologische waarden daterend uit de periode voorafgaand aan de vorming van het esdek kan daarom niet met zekerheid vastgesteld worden. Indien aanwezig zullen deze zich aan de top van het dekzand, direct onder het esdek bevinden, op een hoogte vanaf 9,35 m + NAP.

De voorgenomen ontwikkeling van het gebied waarbij het huidige postkantoor zal worden gesloopt en over het hele terrein een kelder tot een diepte van circa 3 m - mv gegraven zal worden, sluiten behoud in situ van eventueel aanwezige archeologische waarden dus uit.

Uitzondering op het bovenstaande betreft de locatie van de kelder van het huidige postkantoor. Gezien de diepte tot waarop deze reikt kan hier geen sprake meer zijn van de aanwezigheid van archeologische waarden.

6. Advies

Op basis van de resultaten van het onderzoek kan gesteld worden dat op de locatie sprake is van een esdek, waarvan de aanleg en vorming in ieder geval uit de Nieuwe tijd dateert. In samenhang met historisch kaartmateriaal moet daarom op de locatie rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden uit de Nieuwe tijd.

Aan- of afwezigheid van archeologische waarden daterend uit de periode voorafgaand aan de vorming van het esdek kan niet met zekerheid vastgesteld worden. Indien aanwezig zullen deze zich aan de top van het dekzand, direct onder het esdek bevinden, op een hoogte vanaf 9,35 m + NAP.

De voorgenomen ontwikkeling van het gebied, waarbij een kelder tot een diepte van circa 3 m - mv gegraven zal worden sluiten behoud in situ van eventueel aanwezige archeologische waarden uit.

Op basis hiervan wordt daarom vervolgonderzoek aanbevolen. Doel hiervan betreft het definitief vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische waarden en het verkrijgen van meer inzicht in de aard, omvang en datering van eventueel aanwezige waarden.

Op basis van de richtlijnen van de provincie alsook het feit dat verder booronderzoek geen aanvullende informatie zal opleveren zou dit vervolgonderzoek in principe de vorm van een proefsleuvenonderzoek moeten hebben. Dit onderzoek dient het hele terrein te beslaan met uitzondering van het gedeelte dat reeds door de aanwezigheid van de kelder onder het postkantoor tot grote diepte verstoord is (zie afb. 2).

Gezien de omvang van de huidige bebouwing en de aanwezigheid van kabels en leidingen wordt het zinvol geacht om het proefsleuvenonderzoek pas plaats te laten vinden na de bovengrondse sloop van de huidige bebouwing.

Met het oog op de voortgang van de voorgenomen ontwikkeling wordt verder aangeraden om het proefsleuvenonderzoek zo in te richten dat, indien noodzakelijk, dit uitgebreid kan worden tot een Definitief Onderzoek (DO).

Voorafgaande aan het aanvullend archeologisch onderzoek dient evenwel een door het bevoegd gezag goed te keuren Programma van Eisen te worden opgesteld.

Literatuur

ANWB, 2004: *Topografische Atlas Noord-Brabant 1:25.000*, ANWB bv, Den Haag.

Berendsen, H.J.A., 2000: *Landschappelijk Nederland*, Van Gorcum, Assen.

Burnier, C.Y., 2008: 'Plan van Aanpak voor de uitvoering van een archeologisch vooronderzoek middels grondboringen op de locatie 'Markt 17-18', gemeente Veghel, provincie Noord-Brabant, *intern document Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*, Amsterdam.

Cuijpers, J.J., 2006: *Gemeente Veghel. Beleidsplan archeologische monumentenzorg*. 's-Hertogenbosch.

Erp, van, J., 2008: Plaatsbepaling voormalig kasteel Frisselstein te Veghel. *Interne Rapportage Heemkundekring Veghel*, Veghel

KNA, *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, 2006, versie 3.1, SIKB, Gouda.

Mulder, de, E.E.J., Geluk, M.C., Ritsema, I.L., Wetserhof, W.E., Wong, T.E., 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff bv, Groningen/Houten, Nederland.

Schilders, E. (red.), 2005: *Grote Historische topografische Atlas, Noord-Brabant ± 1905*, Uitgeverij Nieuwland, Tilburg.

Waagen, J., 2004: Veghel buitengebied. Archeologische verwachtingskaart, *BAACrapport 03.135*, 's-Hertogenbosch.

Verantwoording

Afbeeldingen

afb. 1: Locatie onderzoek, *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau en ANWB 2004*

afb. 2: Onderzoekslocatie en boorlocaties, *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*

afb. 3: Uitsnede Kadastrale Minuut 1811-1832, Veghel, Noord-Brabant, sectie G, blad 1, *bron: nzg.watwaswaar.nl*

afb. 4: Uitsnede Archis II, *RACM (maart 2008)*

afb. 5: Boorstaten, *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*

Bestanden

08012.standaardrapport.definitief.wpd

08012.standaardrapport.afbeelding01.definitief.wpd

08012.standaardrapport.afbeelding02.definitief.dwg

08012.standaardrapport.afbeelding03.definitief.wpd

08012.standaardrapport.afbeelding04.definitief.pdf

08012.standaardrapport.afbeelding05.definitief.dwg